

Archeologisch onderzoek in de Louis D'Haeseleerstraat
te Aalst (O.-VI.). Een test voor het ontwikkelingsmodel
van de stad.

Koen De Groote & Jan Moens

VIA
VLAAMS
INSTITUUT
voor het
ONROEREND
ERFGOED

Archeologisch onderzoek in de Louis D'Haeseleerstraat te Aalst (O.-VI.). Een test voor het ontwikkelingsmodel van de stad.

KOEN DE GROOTE & JAN MOENS.

In het voorjaar van 2008 (25 april - 9 juni) voerde het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed te Aalst een beperkt archeologisch onderzoek uit in de Louis D'Haeseleerstraat, de voormalige Hoogstraat (kadaster: Aalst-1e Afd.-Sect. A2, nrs. 1671f-1671g). De aanleiding was een nieuwbouwproject van appartementen met ondergrondse parkeergarages. Deze locatie was een gelegenheid om een bepaald element van het ontwikkelingsmodel van de stad door Dirk Callebaut uit 1983 op zijn realiteit te toetsen. Volgens dit evolutiemodel werd de eerste D-vormige stadsomwalling aan de Dender, die ondertussen archeologisch al meerdere malen is aangetoond, uitgebreid in de loop van de tweede helft van de 11de of het eerste kwart van de 12de eeuw. Hiervoor zou aan de zuidzijde tegen de eerste versterking een wal met gracht parallel met de Dender zijn aangelegd, met als centrale as de huidige Pontstraat, een deel van de handelsweg Brugge-Keulen. Het verloop van deze omwalling zou aan de westzijde gereflecteerd worden door de Louis D'Haeseleerstraat en aan de zuidzijde door het Onze-Lieve-Vrouwestraatje en de Sterrestraat, aansluitend tegen de Dender. De positie en de grootte van de geplande bouwwerf was een uitgelezen kans om deze uitbreidingsfase van de eerste stadsomwalling archeologisch te onderzoeken (Fig. 1).

Fig. 1 Situering van de site: 1- Site, 2- Oude Dender, 3- Oudste stadsomwalling, 4- Handelsweg Brugge-Keulen, 5- Grote Markt

Bij aanvang van het onderzoek was het aanwezige gebouwenbestand op het terrein slechts gedeeltelijk afgebroken. Op het reeds geruimde zuidelijk deel van het terrein werden over de gehele perceelslengte twee parallelle, haaks op de straat georiënteerde sleuven getrokken van 22,5 m op 2,75 m. Aan de straatzijde bleken een aantal postmiddeleeuwse kelders en gebouwrestanten het terrein ingrijpend verstoord te hebben. De achtererven daarentegen leverden een hele reeks aan archeologische resten op.

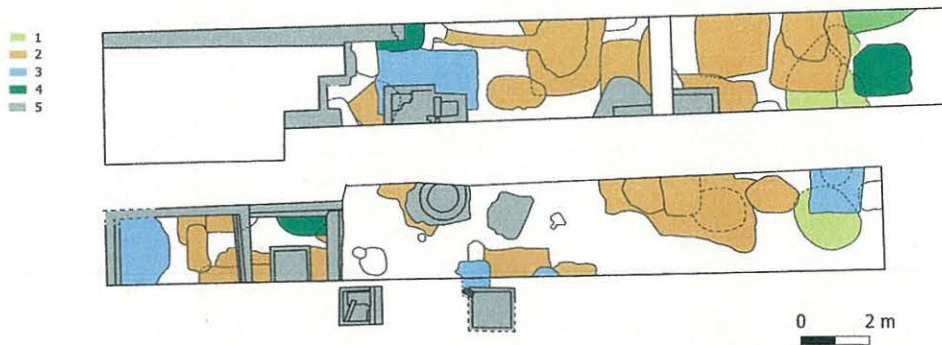

Fig. 2 Overzicht van de aangesneden sporen: 1- Romeinse periode, 2- 13de-14de eeuw, 3- 15de-16de eeuw, 4- 16de-17de eeuw, 5- gebouwrestanten.

In het meest oostelijke deel van beide sleuven kwamen de oudste sporen aan het licht. Het gaat om een zevental ondiep bewaarde kuilen met een vrij homogene beige tot bleekgrijze zandlemige vulling. Op basis van de zeer schaarse vondsten moeten deze kuilen waarschijnlijk in de Romeinse periode gedateerd worden. Meestal gaat het om scherven in prehistorische techniek, maar enkele kleinere tegelafragmenten en een bodemfragmentje in terra sigillata lijken een oudere datering uit te sluiten. Gezien de positie, de afmetingen en de vulling gaat het waarschijnlijk om de restanten van leemwinningskuilen. Deze kuilen werden afgedekt door een laag die als de restant van een oude cultuurlaag kan geïnterpreteerd worden (Fig. 3).

Fig. 3 Zicht op de terreinopbouw.

Doorheen deze oudste landbouwlaag zaten een aantal grote rechthoekige kuilen gegraven die eveneens met leemwinning in verband staan. Ze dateren ten vroegste uit de tweede helft van de 13de eeuw. Deze laatmiddeleeuwse extractiekuilen waren op hun beurt afgedekt door een tweede licht heterogene bruine zandlemige akkerlaag die opnieuw door een aantal grote en kleinere leemwinningskuilen doorsneden werd. Deze kuilen dateren uit de 14de eeuw (Fig. 4).

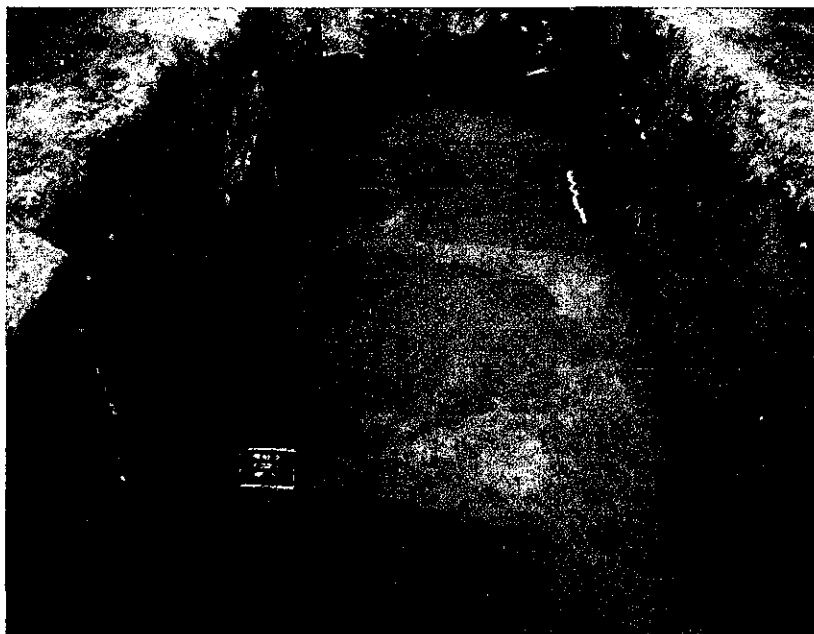

Fig. 4 Laatmiddeleeuwse leemextractiekuilen.

Vanaf dan veranderde het gebruik van deze gronden, waarbij een tot 60 cm dikke, zeer humeuze tuinlaag gecreëerd werd. De vondsten en sporen wijzen op een continu gebruik als tuinen tot in de postmiddeleeuwse periode. Uit de 16de en 17de-eeuwse kaarten blijkt dat deze terreinen tot in de 17de eeuw onbewoond bleven. Het ging dus waarschijnlijk niet om achtererven van bewoning aan de straatkant, maar om delen van de onbebouwde stad die intensief als tuinbouwgronden in gebruik waren. Ook deze tuinlagen werden regelmatig doorsneden door kuilen, waarvan sommige in verband te brengen zijn met leemextractie, terwijl andere eerder als afvalkuilen te interpreteren zijn. Een tweetal kuilen, waaronder een rechthoekige extractiekuil, bevatten grote hoeveelheden verbrande leembrokken, de resten van een gebouw dat tijdens de grote stadsbranden van het midden van de 14de eeuw in de vlammen opging. Drie grote rechthoekige extractiekuilen en twee afvalkuilen zijn in de 16de eeuw te dateren. Verschillende vondsten uit een van deze laatste kuilen verwijzen naar een kloostercontext. Waarschijnlijk waren deze percelen in die periode eigendom of in gebruik van een klooster, mogelijk het een tiental meter verder aan de overzijde van de straat gelegen klooster der grauwezusters van de orde van de H. Franciscus, die zich hier rond 1450 kwamen vestigen.

Pas in de loop van de 18de eeuw geraakten deze percelen voor het eerst bewoond. Muurresten van de achterbouw en de aanzet van twee kelders werden aangesneden. Vloerniveau's waren niet bewaard gebleven. Op de achtererven situeerden zich enkele structuren die tot deze woonfase behoorden. Een bakstenen waterput bevatte 18de-eeuwse vondsten in de aanlegkuil. Vier beerputten werden aangesneden; twee uit de periode tweede helft 18de of eerste helft 19de eeuw, en twee iets jongere uit de volle 19de of de vroege 20ste eeuw. Ook in de tuinlagen was de jongere 18de-eeuwse bewoningsfase stratigrafisch te onderscheiden.

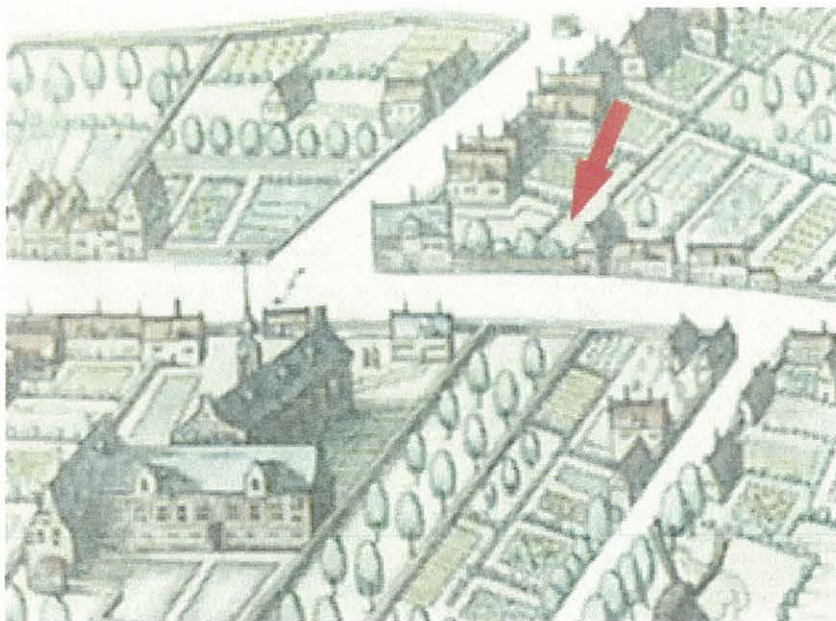

Fig. 5 Kaart van A. Sanderus (1644): de rode pijl duidt de opgravingszone aan. Links onderaan is het klooster der grauwezusters te zien.

Zoals uit de bovenstaande beschrijvingen duidelijk is zijn nergens op de onderzochte oppervlakte sporen aangesneden die in verband kunnen gebracht worden met de hypothese van de zuidelijke uitbreiding van de eerste stadsomwalling. Er is geen enkel aanwijzing van de aanwezigheid van een grote walgracht, die op basis van de gegevens van de eerste stadsomwalling toch een breedte van minstens 15 m zou gehad moeten hebben.

De aangesneden cultuurlagen en de onmiddellijk daaropvolgende tuinniveaus wijzen erop dat deze terreinen hun functie van landbouwgronden behouden hebben tot op het ogenblik dat ze geïncorporeerd werden binnen de grote, laatmiddeleeuwse stadsomwalling. Van de 13de tot de 17de eeuw werden deze gronden enkel gebruikt als (moes-)tuinen en als extractiegronden voor leem. Pas in de 18de eeuw werden ze omgevormd tot woonkavels met bebouwing aan de straatzijde.

Bibliografie:

- CALLEBAUT D. 1983: De topografische groei van Aalst of hoe een Zelhof een gebastioneerde stad werd. In: *Miscellanea Archaeologica in honorem H. Roosens*, Archaeologia Belgica 255, Brussel, 227-249.
- DE GROOTE K. 2000: Van prestedelijke nederzetting tot omwalde stad. Archeologie van de Aalsterse stadsontwikkeling, *Het Land van Aalst* LII-2, 234-252.
- DE GROOTE K. & MOENS J. 1995: De oudste stadsversterking van Aalst (prov. Oost-Vlaanderen), *Archeologie in Vlaanderen* IV - 1994, 95-148.